

ISABEL
ALLENDE
DOM
DUCHOV

DOM
DUCHOV

ISABEL ALLENDE

DOM
DUCHOV

Zo španielčiny preložila
JARMILA SRNENSKÁ

slovart

Copyright © Isabel Allendeová 1982
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2000, 2018
Translation © Jarmila Srnenská 1988, 2000, 2018
Cover illustration © Ana Juan

ISBN 978-80-556-3085-4

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými, ani vo forme fotokópií, nahrávok, prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

*Matke, starej matke
a iným neobyčajným ženám
tohto príbehu.*

I. A.

1/ ROSA, KRÁSAVICA

Barabáš sa dostal do rodiny po mori,“ zaznamenala malá „Clara svojim drobným úhľadným písmom. Už vtedy mala zvyk zapisovať si významné rodinné udalosti a neskôr, keď onemela, zaznamenávala i bezvýznamné, a ani netušila, že po päťdesiatich rokoch vďaka jej zošitom zalistujem v pamäti minulosti a až strpnem od údivu. Bol práve Zelený štvrtok, keď Barabáš priplával v biednej klietke, zagebrený vlastnými výkalmi a močom, s nepríčetným výzorom úbohého a bezbranného väzňa, ale už vtedy sa podľa kráľovského držania hlavy a rozmerov statnej kostry dalo predvídať, že raz z neho bude legendárny obor. Nič nenasvedčovalo, že v ten nudný jesenný deň – keď malá Clara bola s celou rodinou na poludňajšej omši v Kostole svätého Sebastiána – sa stane niečo také, čo dievčatko zapíše, aby to nezapadlo do zabudnutia. Sochy svätých na znak smútku zahalili tmavofialovým súknom, ktoré pobožné ženy rok čo rok vytiahli z truhlíc v sakristii a vyprášili. Toto posvätné miesto s tmavými prikrývkami pripomínalo skôr sklad nábytku čakajúceho na odvoz, hoci sviečky, kadidlo aj stony organu by mohli tento žalostný dojem napraviť. Lenže namiesto svätých v životnej veľkosti, všetkých s tým istým chladným výrazom v tvári, s parochňami z mŕtvych vlasov, s rubínmi, perlami, so smaragdami z rôznofarebných sklíčok a v odeve urodzených Florentánov, tam hrozivo stáli chmúrne, neforemné postavy. Jediný obľúbený bol patrón kostola, svätý Sebastián. Aj jeho v čase veľkonočného týždňa zahalili, a tak ušetrili veriacich pohľadu na jeho skrútené telo v neprístoynom postoji, mal ho prepichneté pol tuctom

šípov, krvácal a prelieval slzy ako dajaký trpiaci homosexuál. Pri pohľade na jeho rany, zázračne čerstvé vďaka štetcu pátra Restrepa, Claru triaslo hrôzou a odporom.

Bol to nekonečný týždeň pokánia a pôstu, ľudia si nesadli ku kartám, nehralo sa na nijakom hudobnom nástroji, ktorý by vyvolával zmyselnosť alebo zabudnutie, všetci trúchlili, nik sa neprehrešil proti zachovávaní mravnosti, i keď práve po tie dni diabol s najväčšou vytrvalosťou navádzal slabé telo katolíkov na hriech. Počas pôstu sa mohlo jesť len pečivo z jemného lístkového cesta, chutná varená zelenina, šťavnaté omelety a veľikánske bochníky syrov z vidieka. Takto si v rodinách pripomínali utrpenie Krista, chráňbože okúsiť čo i najmenší kúsok mäsa alebo ryby, lebo nad človekom visel trest kliatby, ktorou sa vyhrážal páter Restrepo. Nikto by sa nebol opovážil neposlúchnuť ho. Kňaz hrozivo dvíhal kárajúci dlhý ukazovák, verejne upozorňoval na hriešnikov, rozdúchaval city vy-cvičeným jazykom.

– Ty, zlodej, ukradol si cirkevné peniaze! – hrmel z kazateľnice a ukazoval prstom na váženého pána, ktorý by sa bol radšej pod zem prepadol, ako ukázal svetu tvár. – Ty, nehanebnica, prostituuješ na mólach! – obviňoval doňu Ester Trubovú, nevládnú, trpiacu na artritídu a pobožnú ako mníšky karmelitánskej rehole, ktorá prekvapene roztvorila oči, lebo nevedela, čo to slovo znamená, ani kde sú tie móla. – Kajajte sa, hriešnici, nečistí, skazení ľudia, nehodní Kristovej obete! Odriekajte sa pôžitkov! Čiňte pokánie!

Kňaz sa dal uniesť svojou dušpastierskou horlivosťou, no musel sa ovládnuť, aby sa na verejnosti nepriečil príkazom vyšších cirkevných hodnostárov, ktorých ovali nové vetry moderných myšlienok, a tak odmietali zrebnú košelu a bičovanie. On sám bol však presvedčený, že nad slabosťami duše možno zvíťaziť len náležitým bičovaním tela. Bol známy svojím nespútaným, strhujúcim rečníckym umením. Veriaci putovali za ním z kostola do kostola, potili sa, keď opisoval muky hriešnikov v pekle, dômyselné mučidlá, ktoré trhajú mäso, večné ohne,

pazúry zapichávajúce sa do mužského údu, odporne plazy, čo vnikajú do ženských orgánov a iné mnohonásobné trýznenia, ktoré pripojil ku každej kázni, aby šíril strach z Boha. Samého Satanáša opisoval s tými najintímnejšími anomáliami, a to všetko s akcentom kňaza z Galície, ktorého misiou na tomto svete bolo otriasť svedomím ľahostajných kreolov.

Severo del Valle bol ateista, slobodomurár, ale mal politické ambície a nemohol si dovoliť prepych, že by chýbal na omši, na ktorú prišlo každú nedeľu aj v cirkevný sviatok toľko národa, musel sa tam ukázať. Jeho manželka Nívea sa radšej dorozumela s Bohom bez prostredníkov, hlboko nedôverovala reverendám a otravovali ju opisy neba, očistca a pekla, ale podporovala svojho manžela v jeho parlamentných ambíciách v nádeji, že keď zaujme kreslo v Kongrese, ona získa hlasovacie právo pre ženy, za čo bojovala už desať rokov, a ani pri častých ťarchavostiach nestrácala elán. V ten Zelený štvrtok páter Restrepo svojimi apokalyptickými víziami do krajnosti ohúril veriacich a Nívea z toho takmer zamdlela. V duchu sa spytovala, či nie je znovu ťarchavá. Nepomáhali výplachy octovou vodou ani špongie nasiaknuté žľčou, porodila pätnásť detí, z ktorých ostalo nažive jedenásť, a mala dôvod už predpokladať, že sa dostala do zrelého ženského veku, veď jej najmladšia dcéra Clara mala desať rokov. A tak jej nesmierna plodnosť zrejme konečne ochabla. Navrávala si, že príčinou nevoľnosti bola kázeň pátra Restrepa, keď na ňu ukázal a spomenul farizejov, ktorí sa usilujú vyhlásiť nemanželské deti za manželské a civilný sobáš za platný, podkopávajú tým rodinu, vlasť, majetok i cirkevné zákony a priznávajú ženám rovnoprávnosť s mužmi, čo jasne odporuje Božiemu zákonu, v tomto ohľade veľmi jednoznačnému. Nívea so Severom a s deťmi obsadili celú tretiu lavicu. Clara sedela pri matke, ktorá jej úzkostlivo stískala ruku, keď sa kňaz dosť naširoko rozhovoril o telesných hriechoch. Vedela, že to v malej vyvolá zmätené predstavy, priveľmi vzdialené od skutočnosti, ako to jasne naznačovali otázky, ktoré jej zvyčajne kládla, a nikto na ne nevedel dať odpoveď. Clara privčas

vypela a mala bujnú fantáziu, ktorú dostali do vienka všetky ženy v rodine z matkinej strany. V kostole bolo čoraz dusnejšie a z prenikavej vône oltárnych sviec, kadidla a množstva natisnutých ľudí Nívei prišlo zle. Želala si, aby sa bohoslužba už konečne skončila, aby sa mohla vrátiť do svojho chladnejšieho domu, sadnúť si na verandu vrúbenú papradím a popíjať studené mandľové mlieko, ktoré Nana pripravovala vo sviatočné dni. Pozrela na deti. Menšie už boli unavené, meravo sedeli v nedeľných šatách, a väčšie už nevedeli obsedieť. Spočinula pohľadom na Rose, najstaršej zo živých dievčat, a ako vždy ostala uchvátená. Jej nezvyčajná krása až vzrušovala, ani matka neodolala jej čaru, akoby bola stvorená z inej podstaty než ľudia. Ešte predtým, ako sa narodila, Nívea vedela, že nie je z tohto sveta, lebo ju videla vo sne, preto ju neprekvapilo, keď pôrodná baba pri pohľade na ňu vykrikla. Rosa sa narodila s belostnou hladkou pleťou, bez vrások, ako porcelánová bábika, so zelenými vlasmi a žltými očami, bolo to najkrajšie dieťa, aké sa narodilo od čias dedičného hriechu, tak povedala babica prežehnávajúc sa. Od prvého kúpeľa jej Nana umývala vlasy v rumančekovom odvare, po ktorom mali mäkký odtieň starého bronzu, a dávala ju nahú na slnko, aby jej spevnela pleť, prievitná najmä na chúlolistivých miestach bruška a v podpazuší, kde sa črtali žilky aj svalové tkanivo. Málo boli platné cigánske triky, veľmi rýchlo sa rozchýrilo, že sa im narodil anjel. Nívea očakávala, že počas nepríjemných období rastu sa zvýraznia niektoré dcérine nedostatky, ale nič také sa nestalo, práve naopak, v osemnástich rokoch Rosa nestučnela, ani jej nevyrazili pupence na tváričke, ale zvýšil sa jej pôvab morskej nymfy. Tón vlasov, farba pleti s jemným modrastým leskom, vláčnosť pohybov a tichá povaha pripomínali skôr obyvateľa vodnej ríše. Mala v sebe čosi z ryby, a keby bola mala šupinatý chvost, zaručene by bola sirénou, ale vďaka svojim dvom nohám bola čímsi na hranici medzi ľudským stvorením a mýtickou bytosťou. Napriek všetkému život dievčiny plynul takmer normálne, mala milého, jedného dňa sa vydá a zodpovednosť

za jej nebývalú krásu prejde do iných rúk. Rosa sklonila hlavu, slnečný lúč prenikol cez farebné gotické chrámové okná a vytvoril gloriolu okolo jej profilu. Niektorí ľudia sa otočili, aby ju videli, a šuškali si, ale to sa často stávalo, keď niekam vošla, ibaže Rosa si to asi nevšímala, bola imúnna voči márnivosti a v ten deň sa zdala duchom neprítomnejšia ako zvyčajne, lebo vymýšľala nové zvery, ktoré chcela vyšťiť na obrus – napolo vtáky, napolo cicavce, s perím dúhovo sfarbeným, s mocnými rohmi a kopytami, s krídlami zasa krátkymi, takže odporovali zákonom biológie aj aerodynamiky.

Zriedkakedy myslela na svojho milého, Estebana Truebu, niežeby ho neľúbila, ale bola zábudlivá a dva roky odlúčenia je naozaj dlhý čas. Pracoval v baniach na severe. Pravidelne jej písal, Rosa mu niekedy odpovedala odpísanými veršami alebo kvietkami nakreslenými tušom na pergamenovom papieri. Vďaka tejto korešpondencii, ktorú Nívea svedomite kontrolovala, dozvedela sa o výhrach a prehrách mladého muža, o práci v bani, kde stále hrozili závaly, keď hľadal a ťažko dobýval zlatonosné žily, aby splatil úver a splnil sa mu sen o budúcom bohatstve. Veril, že objaví rozprávkové ložisko zlata, ktoré mu umožní rýchlo zbohatnúť, vrátiť sa a odvieť si Rosu k oltáru; stal by sa z neho najšťastnejší muž na celom svete, ako to vždy písal na konci listov. Rosa sa však neponáhľala pod čepiec a takmer zabudla na jediný bozk, ktorý si dali pri rozlúčke, a nezapamätala si ani farbu očí svojho zanovitého snúbenca. Romantické romány boli jej jediným čítaním, rada si ho predstavovala v kožených čizmách, s pletou ošľahanou vetrami, ako kope v zemi a hľadá poklady pirátov, španielske dublóny a šperky Inkov, a darmo sa Nívea snažila presvedčiť ju, že bohatstvo baní je ukryté hlboko v skalách, Rosa si nevedela predstaviť Estebana Truebu, ako zhromažďuje tony skália s nádejou, že po tavení rudy, čo musel robiť tajne, mu vyplávajú gram zlata. Zatiaľ ho čakala a nenudila sa, neochvejná vo svojej obrovskej úlohe, na ktorú sa sama podujala: vyšťiť najväčší obrus sveta. Začala psami, mačkami a motýľmi, ale čoskoro

sa fantázia zmocnila jej práce a pred ustarosteným otcovým pohľadom jej ihla vytvárala raj najčudesnejších zvierat. Severo si myslel, že po čase sa jeho dcéra zbaví tohto fantazírovania a stane si nohami na zem, chcel, aby sa naučila dajakým domácim prácam a pripravila sa na manželstvo, lenže Nívea sa s ním nedelila o túto starosť. Radšej netrápila dcéru pozemskými požiadavkami, lebo tušila, že Rosa je nebeská bytosť a nie je z tých, čo dlho pobudnú v tomto všednom zhone sveta, preto ju nechala na pokoji s jej farebnými bavlnkami a nevyčítala jej snovú zaťaženosť na zvieratá.

Jedna kostica Níveinej šnurovačky sa zlomila a konček sa jej zapichol medzi rebrá. Len-len že sa nezadusila v belasých zamatových šatách s vysokým špicatým golierom a úzkymi rukávami, v páse bola taká stiahnutá, že keby si uvoľnila opasok, aj polhodinu by sa jej v bruchu všetko prevracalo, kým by sa črevá dostali na svoje miesto. Často sa o tom zhovárala s priateľkami, bojovníčkami za ženské práva, a došli k záveru, že ženy môžu študovať medicínu alebo i získať hlasovacie právo – no nič sa nezmení, kým si neskrátia sukne, neodstrihnú vlasy a neodložia spodničky, na to však ťažko nájdú odvahu a tobôž ona sama sa neosmelí byť jednou z prvých, čo nebudú dbať na staré zvyklosti. Všimla si, že hlas Galícijčana jej už nedoráža na mozog. Práve urobil jednu z dlhých odmlk, ktoré kňaz, znalec účinku ťaživého ticha odmlky, často využíval v kázňach. V týchto okamihoch jeho planúce oči stihli pozrieť na každého z farníkov osobitne. Nívea pustila Clarinu ruku a pohľadala si vreckovku v rukáve, aby si osušila kvapku potu, čo sa jej kotúľala dolu hrdlom. Ticho zhustlo, v kostole akoby zamrel čas, nikto sa však neodvážil zakašať alebo pohnúť, aby neprivilal pátrovu pozornosť. Jeho posledné vety ešte rezonovali medzi stĺpmi.

A v tom okamihu, spomínala si Nívea po rokoch, plnom úzkosti a ticha, zaznel veľmi zreteľne hlas malej Clary:

– Nonono, páter Restrepo! Čo ak rozprávka o pekle je číra lož? Nebalamuňte nás tu všetkých.

Jezuitov ukazovák, ktorý sa už-už dvíhal, aby upozornil na nové muky, zmeravel nad jeho hlavou ako bleskozvod. Ľudia nedýchali a tí, čo driemali, prebudili sa. Manželia Valleovci prví zareagovali, zachvátil ich panický strach, keď videli, že sa deti začali nervózne hniezdiť v lavici. Severo pochopil, že musí konať skôr, ako prepukne všeobecný smiech alebo sa privalí nebeská pohroma. Chytil ženu pod pazuchu, Claru za krk a dlhými krokmi sa pustil k východu, vlečúc obidve so sebou, a za ním sa ostatné deti jedno cez druhé rútili k bráne. Podarilo sa im dostať von, prv ako farár mohol privolať blesk, čo by ich premenil na soľné stĺpy, ale ešte na prahu dverí začuli hrozivý hlas urazeného archanjela.

– Diablom posadnutá! Pýcha diablom posadnutá.

Slová pátra Restrepa ostali v pamäti rodiny ako zlovestná diagnóza a v nasledujúcich rokoch sa naskytna neraz príležitosť spomenúť si na ne. Jedine Clara sa k nim nevrátila, poznačila si ich do denníka a potom na ne zabudla. Len rodičia ich nemohli vypustiť z hlavy, hoci obidvaja boli toho názoru, že mať v sebe diabla a pýchu sú dva pomerne ťažké hriechy pre také malé dievča. Báli sa zlých jazykov a fanatizmu pátra Restrepa. Až do toho dňa nepokladali správanie najmladšej dcéry za výstredné a nepripúšťali, že by bola nástrojom diabla. Pre nich to bola istá zvláštnosť dievčatka ako Luisovo krívanie a Rosina krása. Clarina podivná duševná schopnosť nikomu neprekážala ani nenarúšala domáci poriadok; prejavovala sa takmer vždy v zanedbateľných prípadoch a v prísne dôvernom rodinnom kruhu. Zavše, keď sa všetci stretli vo veľkej jedálni pri stole a usadili sa presne po poriadku podľa vážnosti a dôležitosti, soľnička sa rozhybala a vzápätí sa posúvala po stole pomedzi poháre a tanierne, i keď nepôsobila nijaká známa sila ani trik kúzelníka. Vtedy Nívea potiahla Claru za vrkoče a jej dcéra sa prebrala z námesačnej roztržitosti a soľnička ihneď znehybnela. Keď mali návštevu, bratia už boli dohovorení, že ten, čo sedel najbližšie, rukou zastavil, čo sa hýbalo na stole, skôr ako si to cudzí všimli a vyľakali sa. Ostatní členovia rodiny bez

slova ďalej pokračovali v jedle. Takisto si zvykli na predpovede najmladšej sestry. Vopred oznamovala zemetrasenia, čo v tejto krajine častých katastrof bolo užitočné, lebo mali čas zachrániť porcelán, pripraviť si papuče na dosah ruky a vybehnúť do noci. Šesťročná Clara predpovedala, že kôň zhodí Luisa, ale on ju neposlúchol a odvtedy má vykĺbený bedrový kĺb. Časom sa mu ľavá noha skrátila a musel nosiť špeciálnu obuv s vysokou podošvou, ktorú si sám zmajstroval. Nívea si vtedy robila starosti, Nana ju však upokojila, že veľa detí lieta ako muchy, veštia zo snov, aj sa zhovárajú s dušičkami, no všetky to prejde, keď stratia nevinnosť.

– Ani v jednom to neostane, keď narastie, – vysvetľovala. – Len počkajte, dievča dostane svoj čas a uvidíte, že mánia hýbať vecami a veštiť nešťastie bude fuč.

Clara bola Nanin miláčik. Pomáhala jej na svet a ona jediná naozaj chápala jej nezvyčajnú schopnosť. Keď Clara vyšla z matkínko života, Nana ju chytila do náručia, okúpala a od tej chvíle neskonale milovala to krehké stvorenie so zahlienenými pľúcami, ktoré až osinelo, čo ledva lapalo dych, koľko rás ho musela prebudiť k životu teplom svojich robustných prs, keď nevládala chytiť dych, vedela, že je to jediný prostriedok proti astme, oveľa účinnejší ako pálenkové sirupy doktora Cuevasa.

V ten Zelený štvrtok Severo meral krokmi salón, mal obavy z pohoršenia, ktoré jeho dcéra vyvolala cez omšu. Tvrdil, že len fanatik ako páter Restrepo môže veriť v posadnutosť diablom aj v dvadsiatom storočí, v storočí vzdelanosti, vedy a techniky, v ktorom diabla nikto neberie vážne. Nívea ho prerušila. Tu nejde len o to, povedala, horšie je, že keď farár začne slediť, dcérine magické schopnosti preniknú cez steny domu a všetci sa to dozvedia.

– Ľudia sa sem začnú trúsiť a obzerať si ju, ako keby bola zázračné dieťa, – povedala Nívea.

– A liberálna strana sa poserie, – dodal Severo, ktorý si už predstavoval, ako mu môže poškodiť mať dcéru bosorku pri jeho politickej kariére.

A práve vtedy sa Nana došuchtala v konopných papučiach, šuchoriac naškrobenými spodničkami, aby oznámila, že na dvore niekoľko chlapov práve skladá z voza akúsi mŕtvolu. Veru tak. Voz bol taký veľký, že hneď zapratal celý prvý dvor, ťahali ho štyri kone, ktoré pošliapali kamélie a zašpinili trusom lesklú dlažbu, prach sa len tak víril okolo nich, čo dupali a hrabali nohami; chlapi zasa kliali, keď na nich pozerali zlým okom, ukazovali rukami, aby im uvoľnili cestu. Privádzali mŕtvolu strýka Marcosa so všetkou batožinou. Celý ten húf ľudí viedol úlisný človečik v čiernom kabáte, v pomerne širokom klobúku, a hneď začal slávnostne vysvetľovať okolnosti úmrtia Marcosa, keď ho v tom prerušila Nívea, ktorá sa hodila na zaprášenú truhlu s pozostatkami najmilovanejšieho brata. Nívea kričala, aby odkryli vrchnák, chcela ho vidieť. Už raz ho mala pochovať, a preto aj teraz zapochybovala, či naozaj umrel. Jej výkriky privolali takmer všetko služobníctvo z domu a pribehli aj deti, keď začuli strýkovo meno a nárek nad mŕtvym.

Clara už zopár rokov nevidela strýka Marcosa, ale veľmi dobre si ho pamätala. Bola to jediná dokonalá a jasná spomienka z jej detstva, a aby si ju vyvolala, nepotrebovala vidieť snímky v salóne urobené dagerotypom. Bol na nich oblečený ako bádateľ a opieral sa o dvojhlavňovú starodávnu pušku, pravú nohu mal vyloženú na krku tigra z Malajzie, v tej istej víťazoslávnej póze, ktorú ona obdivovala na obraze z hlavného oltára, kde Panna Mária medzi oblakmi zo sadry a bledými anjelmi šliapala po premoženom drakovi. Clara len privrela oči a už videla strýka živého, ošľahaného nepohodou všetkých podnebí na planéte, chudého, s pirátskymi fúzmi, pod ktorými vynikal jeho zvláštny zubatý úsmev žraloka. Nešlo jej do hlavy, že by odpočíval v čiernej truhle v strede dvora.

Marcos sa vždy dohrnul na návštevu k sestre Nívei ako búrka, pobudol u nej niekoľko mesiacov na veľkú radosť synovcov, neterí, a najmä Clary a celkom narušil domáci poriadok. Dom sa zaplnil lodnými kuframi, balzamovanými zvieratami, indiánskymi šípami, námorníckymi vakmi. Domáci všade

zakopávali o exotické haraburdy, objavila sa i akási nevídaná zvieracia háveď, ktorá prekonala cestu z ďalekých krajín, aby skončila pod neúprosnou Naninou metlou kdesi v kúte. Veď ten Marcos sa správa ako kanibal, vravieval Severo. Celé noci robil v izbe pohyby, nad ktorými rozum zastával, a až neskôr sa dozvedeli, že týmito cvičeniami si zdokonaľuje kontrolu mysle nad telom a upravuje trávenie. V kuchyni robil alchymistické experimenty, v dome sa len tak valili kúdoly smradľavého dymu, zničil hrnce, lebo na ich dne ostali usadeniny, ktoré sa nedali odstrániť. Kým sa ostatní uložili na spánok, on vláčil kufre po chodbách, vyludzoval piskľavé tóny na primitívnych hudobných nástrojoch a učil rozprávať po španielsky papagája, ktorého materinskou rečou bol voľaktový dialekt z povodia Amazonky. Cez deň spával na rohoži, ktorú si priviazal na dva stĺpy v chodbe, na sebe mal len rúško okolo bedier ako divoch; Severo sa vždy nad tým mračil, ale Nívea mu to prepačovala, lebo Marcos ju presvedčil, že takto zahalený kázal Nazaretský. Clara, hoci vtedy bola ešte maličká, si presne pamätala prvú návštevu strýka Marcosa po jednej z jeho ciest. Usadil sa v dome, ako keby tam chcel ostať navždy. Ale čoskoro ho nudilo chodiť na večierky mladých slečien, kde sa pani domu producírovala na klavíri, hrali sa karty a musel ustavične odmietiť nástojenie príbuzných, aby už konečne prišiel k rozumu a šiel pracovať ako asistent do advokátskej kancelárie Severa del Valle. Kúpil si verklík a vyšiel s ním do ulíc, chcel sa zapáčiť sesternici Antoniete a zároveň aj rozveseliť publikum svojou jednotvárnou hudbou. Nástroj bol vlastne špinavá debnička na kolesách, ale s namaľovanými motívmi, do ktorej zastokol čosi ako lodný komín. Pripomínala skôr kuchynský sporák. Verklík hral striedavo raz vojenský pochod a raz valčík, a kým zakrútil kľukou, papagáj už po španielsky, hoci ešte s cudzím prízvukom, konkuroval verklíku prenikavým škriekaním. Ba čo viac, vyťahoval zobákom papieriky zo škatule a predával šťastie zvedavcom. Ružové, zelené a modré papieriky boli tak dômyselne povymýšľané, že vždy vyjadrovali najtajnejšie túžby

zákazníka. Okrem papierikov šťasteny predával loptičky plnené pilinami, aby zabavil deti, a prášky proti impotencii, s ktorými obchodoval len pošepky a ponúkal ich okoloidúcim postihnutým týmto neduhom. Myšlienka zaobstarať si verklík sa v ňom zrodila ako posledný zúfalý prostriedok, ako upútať na seba sesternicu Antonietu, keď už zlyhali všetky spôsoby spoločenského dvorenia. Nijaká žena so zdravým rozumom, povedal si, nemôže ostať ľahostajnou pri serenáde zahratej na verklíku. A svoj zámer aj uskutočnil. Raz podvečer zastal pod jej oblokom a hral svoj vojenský pochod i valčík práve vo chvíli, keď pila čaj s priateľkami. Antonieta si to nevsímala, kým papagáj nezačal vyvolávať jej krstné meno, a vtedy sa vyklonila z obloka. Reakcia nebola taká, akú očakával zaľúbenec. A priateľky tiež nelenili, rozniesli, čo videli, po všetkých salónoch v meste a v nasledujúci deň sa ľudia prechádzali po hlavných uliciach v nádeji, že na vlastné oči uvidia švagra Severa del Valle, ako vyhráva na verklíku s usalašeným papagájom a deťom predáva loptičky plnené pilinami, už len od radosti, že aj v najlepších rodinách sa majú prečo hanbiť. Marcos sa musel s ohľadom na pobúrenú rodinu vzdať verklíka a vymyslieť menej zarážajúce metódy, aby si získal sesternicu Antonietu. Neprestal ju dobývať, ale napokon nič nedosiahol, lebo dievčina sa jedného dňa vydala za istého diplomata o dvadsať rokov staršieho; odviedol si ju do akejsi tropickej krajiny, ktorej meno si nikto nevedel zapamätať, len čosi sa ľuďom marilo, že sú tam černosi, banány a palmy. Tam zapudila trpkú spomienku na kurizanta, ktorý jej vojenským pochodom a valčíkom zničil mladosť v sedemnástich rokoch. Na Marcosa doľahla depresia, trvalo mu to dva či tri dni, po ktorých oznámil, že sa nikdy neožení a že sa vyberie na cestu okolo sveta. Verklík predal slepcovi a Clare ako dedičstvo zanechal papagája, ale Nana ho tajne otráвила dvojitou dávkou oleja z tresčej pečene, lebo nezniesla jeho chlipný pohľad a blchy, ako aj ustavičný škrekot, keď ešte stále ponúkal papieriky veštiace šťastie, pilinové loptičky a prášky proti impotencii.

Bola to najdlhšia Marcosova cesta. Vrátil sa s nákladom obrovských debien, ktoré uskladnili do konca zimy na zadnom dvore medzi kurínom a drevárňou. Keď nastala jar, preniesol ich na šire priestranstvo do parku, kde sa zvyčajne konalo defilé a vždy sa tam zhromaždil národ pri príležitosti štátneho sviatku, aby videl pochodovať vojakov parádnym krokom, ktorý odkukali od Prušiakov. Otvorili debny a zistili, že obsahujú jednotlivé kusy z dreva, kovu a pomaľovanej látky. Marcos dva týždne dával dokopy jednotlivé časti podľa návodu anglickej príručky, ktorej text lúštil pomocou svojej nevidanej fantázie a malého slovníka. Hotové dielo bol vták prehistorických rozmerov s pohyblivými krídlami, na chrbte a vpredu na hlave s namaľovaným rozzúreným orlom. Vyvolal vzrušenie. Miestna oligarchia zabudla na verklík a Marcos sa stal originálnou novinkou sezóny. Ľudia si v nedeľu robili prechádzky, aby si mohli pozrieť vtáka, a pouliční predavači čačiek a fotografi mali tučný zisk. Ibaže čoskoro záujem verejnosti opadol. Vtedy Marcos oznámil, že len čo sa vyčasí, vzlietne na vtákovi a preletí ponad Kordillery. Správa sa rozniesla za niekoľko hodín a jeho úmysel sa stal najkomentovanejšou senzáciou roka. Ťažký, nemotorný stroj odpočíval na pevnej zemi, bruchom sa skôr ponášal na zranenú kačku ako na nejaké moderné lietadlo, ktoré Severoameričania práve začali vyrábať. Podľa vonkajšieho vzhľadu sa nedalo predpokladať, že by sa mohol čo i len pohnúť z miesta, a nie zodvihnúť do výšky a preletieť ponad zasnežené štíty. Novinári a zvedavci tam rýchlo dokvitli. Marcos sa neochvejne usmieval, keď doňho dobiedzali nekonečnými otázkami, dal sa fotografovať, ale neposkytol nijaké technické alebo vedecké údaje, a najmä nie to, ako zamýšľa realizovať svoj zámer. Dokonca aj z vidieka pricestovali, aby im senzácia neušla. O štyridsať rokov neskôr v jeho prasynovcovi Nicolásovi, ktorého sa už nedožil, skrsla myšlienka lietať, zrejme stále pretrvávala v mužoch tohto rodu. Nicolás chcel let uskutočniť z komerčných dôvodov na velikánskej saláme, naplnenej teplým vzduchom, ktorá mala vyniesť reklamný plagát na sódu.

Ale vtedy, keď Marcos ohlásil svoj let, nikto neveril, že by tento vynález poslužil aj na niečo užitočné. On to urobil z túžby po dobrodružstve. V určený deň bolo zamračené, ale záujem a očakávanie boli také veľké, že Marcos nechcel let odložiť. Presne sa ustanovil na miesto vojenských parád a ani raz nepozrel na oblohu, na ktorej sa len tak prevažovali sivé mraky. Užasnutý dav sa natisol do všetkých prilahlých ulíc, ľudia sa vydriapali na strechy i na balkóny najbližších domov a v parku bola najväčšia tlačienica. Ani jednej politickej strane sa nepodarilo zhromaždiť také množstvo ľudí, až po polstoročí, keď prvý marxistický politik ašpiroval demokratickou cestou na prezidentské kreslo. Clara bude celý svoj život spomínať na tento slávny deň. Ľudia sa obliekli do jarných šiat, trochu predbehli kalendárny začiatok jarného obdobia, muži do bielych ľanových oblekov a dámy si založili slamené klobúky dovezené až z Talianska, ktoré boli výkrikom tohoročnej módy. S učiteľmi pekne pripochodovali žiaci, niesli kvety pre hrdinu dňa. Keď ich Marcosovi odovzdávali, zažartoval, aby počkali, či sa náhodou nezrúti, a nech mu ich potom prinesú na pohreb. Sám biskup osobne, nikto ho o to nepožiadala, prišiel s dvoma miništrantmi posvätiť vtáka a aj žandárska kapela veselo vyhrávala populárne melódie. Polícia na koňoch a s bajonetmi len horko-ťažko udržala silu ľudí neďaleko centra parku, kde stál Marcos v kombinéze, s veľkými okuliarmi automobilového pretekára a s helmou bádateľa. Okrem toho si priniesol kompas, ďalekohľad, čudné letecké mapy, ktoré sám nakreslil, vychádzajúc z teórií Leonarda da Vinci a hviezdárskych poznatkov Inkov. Proti všetkej logike sa vták na druhý pokus vzniesol bez ťažkostí, ba až s istou eleganciou, za praskotu kostry a šesťtu motora. Stúpal nahor, kývajúc krídlami, a stratil sa medzi mrakmi, vyprevádzaný burácajúcim potleskom, piskotom, trepotajúcimi vreckovkami, zástavami, ohlušujúcim tušom kapely, za kropenia svätenou vodou. Na zemi ostali najrozličnejšie komentáre užasnutých očitých svedkov a výklady zasvätených ľudí, ktorí sa usilovali rozumne, na vedeckom základe vysvetliť

tento zázrak. Clara neodtrhla oči od oblohy ešte dlho potom, čo strýka už nemohla zazrieť. Zdalo sa jej, že ho znovu videla o desať minút neskôr, ale to sa len mihol vrabec. O tri dni nadšenie vyvolané prvým letom na aeropláne splaslo a nikto si ani nespomenul na epizódu okrem Clary, ktorá neúnavne hľadela do výšok.

Keď ani po týždni nebolo nijakých správ o strýkovi letcovi, mnohí predpokladali, že sa dostal na hviezdnu dráhu a stratil sa v stratosfére, a nevedomci sa dokonca odvážili tvrdiť, že sa dostal na Mesiac. Severo vyhlásil so smútkom aj s úľavou, že sa jeho švagor zrútil aj s letúnom do niektorej skalnej trhliny v Kordillerach, v horách, kde ho nikdy nikto nenájde. Nívea plakala, nedala sa utíšiť a zapálila niekoľko sviečok pri svätom Antonovi, patrónovi stratených vecí. Severo sa vzoprel myšlienke dať slúžiť omše, lebo neveril, že pomôžu švagrovi dostať sa do neba, a už vôbec nie vrátiť sa na zem, tvrdil, že omše a sľuby, ako aj odpustky i obchod so svätými obrázkami a škapuliarmi je nehanebnosť. A tak Nívea s Nanou a všetky deti sa celých deväť dní tajne modlili ruženec. Medzitým skupiny dobrovoľných prieskumníkov a horolezcov neúnavne prečesávali štíty a prievy Kordiller, prešli všetky dostupné chodníčky, až sa napokon víťazne vrátili a odovzdali rodine telesné ostatky akéhosi černocho v skromnej zapečatenej truhle. Smelému cestovateľovi vystrojili veľkolepý pohreb. Po tragickej smrti sa z neho stal hrdina a jeho meno sa niekoľko dní skvelo v titulkoch všetkých novín. Ten istý dav ľudí, ktorý sa zhromaždil, aby sa s ním rozlúčil, keď vzlietol na vtákovi, prešiel potom popred vystavenú truhlu. Celá rodina ho oplakávala, ako si to zasluhoval, okrem Clary, ktorá s trpezlivosťou astronóma upierala oči k oblohe. Týždeň po pohrebe sa zjavil v celej svojej kráse pred dverami Níveinho a Severovho domu sám strýko Marcos s veselým úsmevom orámovaným pirátskymi fúzmi. Vďaka tajným ružencovým modlitbám žien a detí, ako on sám pripustil, ostal nažive, nič sa mu nestalo a nestratil ani dobrú náladu. Napriek vznešenému pôvodu leteckých máp jeho let sa

nevydaril, lietadlo sa rozdrúzgalo a on sa musel vrátiť pešo, no ani jedna kostička sa mu nezlomila a jeho dobrodružný duch sa ničím nenarušil. To navždy upevnilo v rodine uctievanie svätého Antona a zároveň neodradilo ďalšie generácie, ktoré takisto zamýšľali lietať na kadečom. Podľa zákona Marcos bol mŕtvý, Severo del Valle musel uplatniť všetky právnické vedomosti, aby navrátil svojmu švagrovi život i občianske práva. Keď otvorili truhlu za prítomnosti príslušných úradných zástupcov, vyšlo najavo, že pochovali vrecko s pieskom. Tento fakt zneuctil dovtedy nepoškvrnenú povesť prieskumníkov a dobrovoľných horolezcov. Od toho dňa ich pokladali za podvodníkov.

Heroické zmŕtvychvstanie Marcosa odsunulo prípad s verklíkom do zabudnutia. Znovu ho pozývali do všetkých salónov v meste a jeho meno aspoň načas získalo pôvodnú vážnosť. Marcos žil u sestry niekoľko mesiacov. Raz v noci sa vytratil bez rozlúčky a zanechal tam len lodné kufre, knihy, zbrane, čižmy a všetko haraburdie. Severo, dokonca i sama Nívea si uľahčene vydýchli. Jeho posledná návšteva trvala dosť dlho. Iba Clara si to vzala veľmi k srdcu, celý týždeň chodila ako námesačná a cmúľala si prst. Dievčinka, vtedy sedemročná, naučila sa čítať strýkove rozprávkové knihy a pri jej vešteckých schopnostiach bol jej oveľa bližší ako ktorýkoľvek iný člen rodiny. Marcos bol toho názoru, že nezvyčajná neterina schopnosť bude raz prameňom príjmov a zároveň vhodnou príležitosťou, aby si rozvinula vlastnú jasnozrivosť. Tvrdil, že táto schopnosť tkvie v každom ľudskom stvorení, no najmä v ich rodine, a ak sa výraznejšie neprejavuje, je to len preto, že jej chýba cvik. Na pŕzskom trhu kúpil sklenenú guľu, ktorá podľa neho mala magické vlastnosti a dostala sa tam z Východu, ale neskôr vyšlo najavo, že to bol len plaváčik z rybárskeho člna. No jednako ju položil na čiernu zamatovú prikrývku a vyhlásil, že vďaka nej môže vidieť šťastie, liečiť urieknutie, čítať minulosť a pôsobiť, aby sny boli krajšie – a to všetko za päť centáv. Jeho prvými zákazníkmi boli slúžky od susedov. Jednu z nich označili za zlodejku, lebo-panej sa stratil prsteň. Sklenená guľa určila miesto, kde sa šperk